

Seznam základních hudebních pojmů

A

- **a 2** – viz **a due**
- **absolutní hudba** – je hudba bez hudebního vlivu nebo cíle
- **absolutní sluch** – nadání rozpoznat absolutní výšky tónů sluchem
- **a cappella** (it.) – je označení zpěvu bez doprovodu hudebních nástrojů
- **accelerando** nebo **accel.** – zrychlující, postupně se zvyšující tempo
- **accentato** – akcentované, s důrazem
- **accompagnato** – doprovázen, tj. s doprovodem pro sólistu
- **adagio** – spíše pomaleji
- **adagio** (it.) – pomaleji, zvolna, pohodlně
- **adagissimo** (it.) – velmi pomalu
- **ad libitum** – dle libosti
- **a due** – jako duet, pro dva hlasy nebo nástroje
- **affettuoso**, **affettuosamente**, nebo **affectueusement** (fr.) – s citem, náruživě
- **agile** – hybně, živě
- **agitato** (it.) – nepokojně
- **agitato** – bouřlivě
- **akustika** – kvalita zvuku v koncertní sále nebo v budově, kde se interpretuje hudební dílo
- **allegretto** (it.) – trochu temperamentněji, středně rychle, lehce
- **allegretto vivace** – středně živé tempo
- **allegro** – vesele nebo energicky, ale častěji interpretováno jako živě, rychle
- **allegrissimo** – velmi rychle, i když pomalejší, než presto
- **alt** – nižší nebo hluboký ženský hlas
- **altissimo** – velice vysoký
- **alto** – vysoko; často odkazuje na konkrétní rozsah hlasu – alt, vyšší než tenor, ale nižší než soprán
- **amabile** – něžně
- **amoroso** – milostně, láskyplně, něžně
- **amatér**
- **andante** (it.) – krokem ale ne zdlouhavě, mírné tempo
- **animato** – živě, oživeně
- **ansámbl** – skupina; umělci, kteří jsou angažováni v hudebním tělese, skupině
- **appassionato** – vášnivě
- **arco** – smyčcem
- **arabeska** – ornamentální skladba, jednoduchá, rychlá skladba
- **aranžmán** nebo **aranžmá** – úprava skladby, (většinou ji neupravuje původní autor)
- **árie** – skladba pro sólový zpěv s orchestrálním doprovodem
- **arietta** – krátká árie
- **arpeggio** – rozložené hraní akordů
- **ars antiqua** – staré umění, období raného vícehlasu
- **assai** – velmi
- **assez** (fr.) – dost, dostatečně, někdy používaný ve stejném smyslu jako **assai**
- **a tempo** – v původním tempu
- **atonální** anebo **atonalita** – opak tonality, záměrně porušující harmonii skladby

- **audiokazeta** –
- **Ausdruck** (něm.) – vyjadření
- **ausdrucksvoll** (něm.) – expresivně
- **avec** (fr.) – s

B

- **bagatela** – drobná, krátká skladba
- **baglama** – viz saz
- **balada** – krátká dramatická skladba
- **barkarola** – typ písně podobné písním gondolierů
- **baryton** – mužský střední hlas, který je mezi tenorem a basem, taky označení pro hudební nástroj např. barytonový saxofon
- **bas** – je nejhlubší mužský hlas nebo hluboký hlas hudebního nástroje
- **beatbox** – způsob vytváření tónů, které imitují bubeníka, popřípadě perkuse, a to pouze ústy, tedy bez použití hudebních nástrojů
- **bel canto** (it) – v překladě krásný zpěv, je zpěv, který zvýrazňuje krásu tónu a melodie
- **bellicoso** – bojovní, agresivní
- **berceuse** (fr.) – ukolébavka
- **bicí nástroj** – patří mezi pravděpodobně nejstarší a také nejobsáhlejší skupinu hudebních nástrojů. K vytváření zvuku dochází pomocí úderů do nástroje, třesením nástrojem, či škrábáním na nástroj
- **bis** (lat.) – dvakrát
- **bisbigliando** – šeptavě
- **bitonalita** – současné použití dvou tónin
- **box set** – soubor alb, většinou s přidaným materiálem, jako jsou fotografie nebo informace o působení interpreta v období vydání těchto alb
- **brass kvintet** – žesťový kvintet
- **breit** (něm.) – široce
- **brillante** – brilantně, s jiskrou
- **brio** – zápal; obvykle ve spojení **con brio** – energicky
- **brioso** – razantně (totéž jako **con brio**)

C

- **calore** – vřele
- **cantabile** anebo **cantando** – zpěvně
- **cantus firmus** (lat.) - hlavní hlas v polyfonních skladbách
- **cesura** anebo **caesura** – krátká pomlčka, většinou na konci fráze, značí se šikmou čárkou
- **CD** – viz **kompaktní disk** –
- **citlivý tón** - sedmý stupeň tóniny nebo stupnice
- **coda** – závěrečná část skladby
- **coll'arco** – smyčcem
- **col legno** – dřevem, způsob hry na smyčcové nástroje
- **coloratura**(it.) – viz koloratura
- **colossale** – nesmírně
- **con affetto** – s dojetím
- **con brio** – s důrazem
- **con dolore** – s lítostí
- **con forza** – silou
- **con fuoco** – s ohněm, ohnivě

- **con moto** – pohyblivě
- **crescendo** – zesilovat

Č

- **čača** (cha-cha)- druh moderního latinskoamerického tance
- **čačak** – jihoslovanský tanec
- **celesta** – klávesový bicí hudební nástroj
- **cembalo** – historický strunový a klávesový hudební nástroj
- **činely** – bicí samozvučný hudební nástroj
- **čtverylka** – druh tance
- **čtyř čtvrtový takt** – je , se označuje (4/4) anebo písmenem „C“ (podívej se i na – Takt (hudba))

D

- **da capo** – od začátku
- **decrescendo** (it.) nebo **decresc.** – zeslabovat
- **dechová hudba** nebo **dechovka** –
- **dechové kvinteto** – hudební soubor složený z pěti dechových nástrojů, nejčastěji z příčné flétny, hoboje, klarinetu, fagotu a lesního rohu
- **diminuendo** (it.), **dim.** – zeslabovat a zpomalovat
- **dissonante** nebo **disonancia** – nelibozvučný souzvuk dvou tónů (např. velká septima)
- **divisi** nebo **div.** – děleně
- **dolce** – sladce
- **dolcissimo** – co nejsladčeji
- **D.S. al fine** nebo **dal segno al fine** – od znamení do konce
- **dueto** nebo **duet** – skladba určena pro dva hlasy nebo dva hudební nástroje
- **duola** - rytmický útvar, který vznikne nepravidelným rozdělením třídobé noty na dvě nejbližší nižší hodnoty. Výsledkem je tudíž skupina dvou not místo tří normálních. Jednotlivé noty duoly jsou o polovinu delší, než naznačuje jejich tvar. Bylo by možné je tedy zapsat i obyčejným způsobem - dvěma notami s prodlužovací tečkou. Výjimečně může vzniknout duola rozpúlením pěti-, sedmi-, devíti- nebo i vícedobé noty, která není dělitelná dvěma (nikoli tedy jedno-, dvou-, čtyř-, šesti- či osmidílné noty, které lze pravidelně půlit)
- **durový** –á, –é – je vyjádření v tónině dur nebo stupnicí dur, je to opakem mólového (mólový)
- **dynamika** – stupňování či odstupňování tónů z hlediska síly, resp.hlasitosti

E

- **e** (it.) – a
- **empfindung** (něm.) – feeling
- **energico** – energicky
- **enfatico** – důrazně
- **eroico** – hrdinně
- **erotico** - milostně
- **espressivo** nebo **espr.** – expressively
- **etuda** (fr.) – náročná krátká skladba

F

- **finále** – závěr skladby
- **flažoletový tón** – technika hry na strunné nástroje, kdy se prst lehce dotýká struny v její polovině nebo čtvrtině a ta pak vydává tón o oktávu nebo dvě vyšší než prázdná struna

- **focoso** anebo **fuocoso** – ohnivě
- **fonotéka** – vhodně uspořádaný soubor zvukových záznamů
- **forma** – označení pro skupinu hudebních skladeb příbuzných v rámci termínu především z hlediska kompozice, stavby či struktury, někdy však též i nástrojového obsazení, eventuálně z hlediska účelu či příležitosti, ke kterým byly složeny
- **forte** (tal.) anebo **f** – silně, hlasno
- **forte fortissimo** (tal.) anebo **fff** – co nejsilněji
- **fortepiano** anebo **fp** – rychlý přechod z forte do piana, fortepiano je také označení pro klavír
- **fortissimo** (tal.) anebo **ff** – velice hlasno, silněji, (opak – **pianissimo**)
- **forzando** anebo **fz** – viz **sforzando** - velmi silný akcent
- **fráze** – ukončená hudební myšlenka
- **fuga** (latin a it.) nebo **fugue** (fr.) – kontrapunktická neperiodická hudební skladba pro tři až pět hlasů
- **fuoco** – **con fuoco** - oheň, s ohněm
- **furioso** – zběsile, zuřivě

G

- **gavota** – skladba v tanečním stylu nebo francouzský historický tanec
- **glissando** (it.) – plynulé sklouznutí z jednoho tónu na druhý
- **grandioso** – nadneseně
- **grave** – pomaly a vážně nebo seriózně
- **grazioso** – – elegantně
- **gusle** – tradiční balkánský smyčcový strunný nástroj s jednou nebo dvěma strunami
- **gregoriánský chorál** – chorální zpěv bez doprovodu hudebních nástrojů

H

- **homofonie** – jeden hlas vede melodii, opakem je polyfonie
- **houslové kvarteto** – hudební soubor čtyř houslí
- **humoreska** – radostná skladba
- **hymnus** – oslavní píseň, chvalozpěv, většinou křesťanská píseň

CH

- **chorál** – je jednohlasní zpěv zpíváný větším počtem lidí bez doprovodu hudebních nástrojů
- **chromatický** anebo **chromatika** – znamená barevný, základní tónový systém postupující v půltónech anebo i hudební nástroj – chromatický akordeon
- **chromatická stupnice** – stupnice, rozděluje oktávu na dvanáct stupňů, mezi nimiž je vzdálenost jeden půltón

I

- **idyla** – skladba popisující život na venkově
- **imitace** – opakování se toho jistého motivu
- **impromptu** – instrumentální skladba volné formy a délky nebo menší jednoduchá skladba
- **improvizace** – konání bez přípravy nebo reakce na danou situaci bez přípravy
- **instrumentace** – technika využití možností hudebních nástrojů při komponování skladby nebo při přepracovávání pro jiné nástrojové obsazení
- **intermezzo** (tal.) – je drobná hudební skladba nebo mezihra většinou se používá v opeře
- **interval** – rozmezí, vzdálenost mezi dvěma tóny, především ve stupnici

J

K

- **kadencia** – obvykle znamená zakončení hudební myšlenky nebo celé skladby
- **kamandža** – arabský tradiční hudební smyčcový strunný nástroj
- **kánon** – označuje vícehlasou píseň, v níž se jednotlivé hlasy neliší v melodii a textu, avšak jsou navzájem časově posunuty
- **kantáta** – je rozsáhlejší oslavná hudební skladba
- **klavír** – viz piáno
- **klavírní trio** – soubor tří hudebníků hrajících na klavír, housle a violončelo nebo skladba pro tyto tři hudební nástroje
- **klavírní kvinteto** – skladba pro klavír a houslové kvarteto
- **klavírní trio** – skladba pro klavír, housle, a violončelo
- **klíč** – je grafický symbol, přítomný na začátku každé notové osnovy,
- **koloratura** – melodická výzdoba především zpěvného hlasu (it. – coloratura)
- **komorní skladba** – skladba pro dva až dvanáct hlasů nebo hudebních nástrojů
- **koncert** – jedná se o zpravidla o větší veřejný zábavní podnik či o umělecké představení převážně hudební povahy
- **konsonancia** – souzvuk, opakem je disonance
- **kontrapunkt** – označuje v hudební terminologii vedení hlasů ve vzájemném protipohybu, které se řídí danými pravidly harmonie
- **konzervatoř** – vzdělávací instituce se zaměřením zejména na umělecké vzdělání
- **kvartet** – hudební skladba napsaná pro čtyři hudební nástroje, pro čtyři hudebníky

L

- **largo** (it.) – zešíroka, pomalu
- **leitmotiv** (z něm.) – hlavní nebo vedoucí myšlenka, téma skladby
- **lento** – pomaly zdíhavo
- **libreto** (it.) – je textová část opery, operety, muzikálu, oratória
- **ligatura** – symbol notového zápisu – oblouček spojující více not se stejnou výškou tónu
- **LP – Long Play** – viz **dlouhohrající deska**

M

- **madrigal** – je druh světské vokální polyfonie (vícehlasu), písně z období renesance a baroka
- **main droite** (fr.) – [hráli s] pravici (zkratka: MD nebo MD)
- **main gauche** (fr.) – [hráli s] levou rukou (zkratka: MG nebo mg)
- **mano destra** – [hráli s] pravici (zkratka: MD nebo MD)
- **mano sinistra** – [hráli s] levou rukou (zkratka: MS nebo MS)
- **matiné** – dopolední koncert
- **mazurka** – polský tanec v 3/4 taktu, většinou pro klavír
- **MD** – viz **mano destra** a **main droite**
- **melancolico** – melancholicky
- **melodie** – nápěv nebo hudební téma, postupnost zvuků různé intenzity a různé délky trvání – struktura vytváří hudební smysl
- **menuet** – francouzský tanec v 3/4 taktu, hudební kompozice ve stejném času a rytmu, třetí část skladby
- **meno** – méně
- **metal** – hudební styl vycházející z rocku, ale tvrdší, rychlejší, agresivnější. Základním nástrojovým osazením je zkreslená elektrická kytara, baskytara a bicí, k nimž je připojen zpravidla výrazný vokál. Dělí se na mnoho podžánrů, např. speedmetal, deathmetal, trashmetal a další.

- **metrum** – střídání přízvučných a nepřízvučných dob,
- **mezza voce** – polohlasem, tlumeně
- **mezzo-** – půl, mezi; předpona používaná v kombinaci s ostatními pojmy pro určení intenzity/síly/důrazu. Například **mezzo forte (mf)** znamená středně hlasitě/silně
- **mezzoforte** nebo **(mf)**– středně silně, polosilně
- **mezzo piano** – polohlasně, poloslabo half softly; i.e., moderately softly. See dynamics.
- **mezzosoprán** – hlasový obor ležící mezi sopránem a altem
- **missa** – hudební zpracování římskokatolické mše
- **moderato** – mírně
- **monofonie** – jednohlas, skladba s melodií bez harmonického doprovodu, opakem je polyfonie
- **molový** – vyjádření v stupnici nebo tónině, opakem je durový
- **molto** – velmi
- **mosso** – hybně
- **moteto** – vícehlasná vokální církevní skladba v rychlejším tempu

N

- **nocturno** – noční hudba, hudební skladba, která je charakteristická pokojnou noční náladou
- **noneto** – skladba pro devět hudebních nástrojů, hudební soubor skládající se z devíti instrumentalistů
- **nota** – je grafický znak na zápis výšky a délky tónu
- **notace** – základní hudební grafický symbol, představuje značku tónu, pro její zápis slouží notová osnova
- **notová osnova** – systém záznamu skladeb pomocí grafických symbolů (not), a slov (případně jejich zkratk), kteří umožňuje jednoznačnou interpretaci hudebního díla.

O

- **oktáva** (it. ottava) – hudební interval mezi prvním a osmým tónem diatonické stupnice, v rovnoměrně temperovaném ladění obsahuje dvanáct půltónů
- **oktáva bassa** (tal. ottava bassa) – o oktávu níže
- **oketo** – skladba pro osm hudebních nástrojů nebo hlasů, zpěv osmých zpěváků, osm současně hrajících instrumentalistů
- **mše** – cyklická hudební forma
- **opera** – umělecká forma spojující dramatické divadelní představení s hudbou
- **opera buffa** – komická opera
- **opera seria** (většinou nazývaná dramma per musica nebo melodramma serio) – je italský hudební termín, který se vztahuje k šlechtickému a "serióznímu" stylu italské opery, která převládala v Evropě od roku 1710 do cca 1770
- **opereta** – hudebně–dramatický divadelní útvar zábavního rázu, v němž se střídá mluvené slovo se zpěvem
- **organ** – viz **varhany**
- **opus** (lat.) – latinské označení pro dílo, zkratka op., množné číslo opera (zkratka opp.)
- **opusové číslo** – u řady skladatelů pořadové číslo jejich děl, většinou chronologicky podle doby napsání nebo vydání
- **oratorium** – rozsáhlejší hudební skladba, při jejímž provedení účinkuje orchestr, sbor a pěvečtí sólisté
- **organologie** –
- **ornament** – zkrášlující doplněk skladby např. trilek
- **ostinato** – tvrdohlavě, nepřestavně, stále se opakující rytmus, který se opakuje v celé kompozici nebo části skladby

P

- **partitura** (z něm.) – notový zápis instrumentálních, vokálních i vokálně–instrumentálních hudebních skladeb
- **passionato** – vášnivě
- **pastorela** – vánoční koleda, píseň pastýřů
- **pašie** – jsou části v evangeliích, které opisují umučení, smrt a vzkříšení Ježíše Krista, hudebně zpracováno dílo o umučení a vzkříšení Ježíše Krista
- **perkuse** – viz bicí nástroj
- **pesante** (tal.) – těžce, těžkopádně, důrazně
- **peu à peu** (fr.) – little by little
- **pěvecký spolek** – je hudební spolek, který (někdy je označován zastaralým výrazem – zpěvácký spolek)
- **pianissimo** anebo **pp** – velmi slabě, velmi jemně, tj. provést velmi jemně, i měkčí než 'piano. **Tato úmluva může být prodloužena, vícep'to, že jsou napsány, je měkčí skladatel hudebník chce hrát ani zpívat, a tak 'ppp (pianississimo) by byla měkčí než pp.** Poznámka: jakékoli dynamiky v kuse by měly být vždy vykládáno v poměru k ostatním dynamiky ve stejném kusu. Například 's. by mělo být prováděno jemně, jako je to možné, ale pokud 'ppp je nalezena později v kuse, 's. by měla být výrazně hlasitější než 'ppp'. Stejně tak, 'ff by měla být provedena jako hlasité je to možné, ale pokud 'FFF je nalezena později v kuse, 'ff by měla být znatelně tišší. Více než tři 'p to ('ppp') nebo tři f to ('FFF) jsou méně časté.
- **piano** nebo **p** – slabě
- **piano pianissimo** anebo **ppp** – co nejslaběji
- **piáno** anebo **klavír** – strunový hudební nástroj
- **pizzicato** (tal.) – brnkavě; technika hry na smyčcové nástroje, při které se nepoužívá smyčec a hráč rozechvívá struny pomocí prstů nejčastěji pravé ruky
- **pochettino** nebo **poch.** – velmi málo
- **poco** – trochu, jako v **poco più allegro** (trochu rychleji)
- **poco a poco** – postupně
- **polonéza** – je svým původem vznešený polský procesní tanec, tančený páry dokola v tanečním sále, hudba je v trojdobém metru a mírném tempu
- **půltón** – je polovinou tónu, nejmenší interval vyskytující se v diatonické stupnici, dvanáctina oktávy
- **polyfonie** – skladebná technika, při níž skladbu vytvářejí dva, tři, čtyři i více samostatných hlasů. Žádný z nich přitom není vedoucí, žádný doprovázející., opakem je monofonie
- **pomlka** – pauza v hudbě, přestávka v skladbě, zpěvu, v které je ticho
- **prestissimo** – rychleji (více než presto)
- **presto** – rychle, kvapně
- **primadona** – první dáma opery
- **prima volta** – při prvním opakování
- **přízvuk** – zdůraznění určité části v skladbě, zpěvu např. takt, určitou dobu

Q

- **quasi** (lat. a it.) – jako kdyby se téměř, jako např. **quasi recitativo** l jako recitativ v opeře, nebo **quasi una fantasia** jako Fantazie

R

- **rapsodie** – hudební kompozice s dramatickým, hrdinským, romantickým obsahem

- **recitativ** – mluvený zpěv, zpěv se více přibližuje mluvenému přednesu nebo řeči, hudba přitom ustupuje do pozadí
- **refrén** – opakovaná část básně nebo písně
- **r'n'b** – viz **rhythm and blues**
- **rytmus** – střídání přízvučných a nepřízvučných dob, označení pro part hraný bicími nástroji

S

- **scherzo** – hudební skladba, pro niž je typický žertovný ráz (scherzo = italsky žert), rychlé tempo a živý rytmus. Od doby klasicismu vystřídala tato forma v cyklických skladbách typu sonát a symfonií jednu z jejích běžných součástí, kterou byl menuet. Může však být i samostatnou skladbou.
- **schleppen** (něm.) – přetáhnout; obvykle *nicht schleppen*
- **senza** – bez
- **septet** – skladba pro sedm hudebních nástrojů
- **septeto** – hudební soubor skládající se ze sedmi instrumentalistů nebo zpěváků
- **sextet** – skladba pro šest hudebních nástrojů
- **sexteto** – hudební soubor skládající se ze šesti instrumentalistů nebo zpěváků
- **serioso** – vážně
- **sforzando** – zesíleně, důrazně
- **silenzio** – tiše
- **simile** – obdobně
- **sonáta** – cyklická skladba
- **sonatina** – menší a interpretačně lehčí sonáta
- **soprán** – nejvyšší ženský hlas; též součást názvů některých hudebního nástrojů, např. sopránový metalofon, sopránový saxofon (sopránsaxofon), sopránová zobcová flétna
- **sotto voce** – jemný, delikátní tón (z italštiny)
- **soundtrack** – hudební složka filmového díla, často bývá vydávána i samostatně
- **spinet** – strunný a klávesový nástroj, menší druh čembala nebo klavíru
- **spiritoso** – spiritedly
- **stupnice** – řada tónů většinou v rozmezí jedné oktávy uspořádaná podle určitých pravidel, která určují vzdálenosti mezi jednotlivými stupni (intervaly)
- **synkopa** – hudební pojem označující rytmickou skupinu skládající se ze tří not, z nichž prostřední má dvojnásobnou délku než ostatní dvě

Š

- **šestiosminový takt** – označuje se 6/8, viz též takt

T

- **takt** – udává střídání přízvučných a nepřízvučných not čili rytmus skladby
- **téma** – melodicky a rytmicky výrazná a obsahově závažná hudební myšlenka, která tvoří základ či jádro hudební skladby
- **tempo** – určuje v hudbě rychlost pohybu v čase
- **tempo primo, tempo uno** nebo **tempo I** – hrát původním tempem jako na začátku skladby
- **tenor** – vysoký mužský hlas; též součást názvů některých hudebního nástrojů, např. tenorový saxofon (tenorsaxofon), tenorová tuba
- **tón** – je každý zvuk se stálou frekvencí
- **tónina** – příslušnost tónového materiálu hudební skladby k určité stupnici
- **tranquillo** – calmly, peacefully
- **triangl** – samozvučný bicí hudební nástroj

- **trio** – skladba pro tři hudební nástroje; hudební soubor skládající se ze tří instrumentalistů; prostřední část některých hudebních skladeb nebo vět, např. pochodu nebo menuetu
- **triola** – skupina tří stejně dlouhých not hraných v době jinak určené pro dvě noty, např. tři osminové noty hrané celkově na jednu dobu. Na trioly lze dělit jakékoli hodnoty: celou na půlové, půlku na čtvrté, čtvrtku na osminové, osminu na šestnáctinové trioly at. Nejčastěji se však vyskytují trioly osminové, spojené společnou příčkou, které jsou nejpřehlednější. Označují se hranatou svorkou (nebo obloučkem) a ležatou číslicí 3.
- **trylek** – druh melodické ozdoby, rychlé střídání předepsaného tónu a zpravidla tónu o půltón nebo celý tón vyššího
- **tříčtvrteční takt** – označuje se 3/4

U

V

- **variace** – obměny skladby na dané téma
- **vibrato** – rozechvěný zvuk nebo tón, viz též **tremolo**
- **viola** – smyčcový hudební nástroj
- **violoncello** – smyčcový hudební nástroj
- **vivace** (it.) – velmi živě

W

X

- **xylofon** – hudební nástroj

Z

- **zart** (něm.) – něžný, něžně
- **Zartheit** (něm.) – něžnost
- **zärtlich** (něm.) – něžně
- **Zeichen** (něm.) – znak
- **zelo, zeloso, zelosamente** – horlivě
- **ziehen** (něm.) – táhnout
- **zitternd** (něm.) – třesavě
- **zögernd** (něm.) – váhavě
- **zpěvohra** – obecný název pro dramatický žánr s významným podílem hudby, např. operu nebo operetu

Ž
